

INTRODUCCIÓ

Més enllà dels clixés, una complexa i dura realitat

Sabina Puig

Coordinadora del programa “Violències fora de contextos bèl·lics” de l'ICIP

Popularitzada pel cinema i les sèries televisives, la violència relacionada amb el narcotràfic i amb les polítiques antidrogues ha despertat certa curiositat, per no dir fascinació. Tanmateix la seva cruesa no és pas ciència ficció i l'impacte real que té sobre milions de persones mereix una anàlisi aprofundida i estratègies eficaces per fer-hi front des del respecte dels drets humans, la protecció de la salut pública i la bona governança.

Es tracta de multiviolençies que responen a dinàmiques molt diferents d'un cas a un altre i que afecten, en major o menor mesura, territoris de tots els continents. Tanmateix, en aquest número de la revista *Per la Pau*, hem volgut posar el focus en alguns dels països d'Amèrica Llatina més afectats per violències d'alta intensitat relacionades amb la delinqüència i amb les polítiques de repressió contra el crim, conscients que si la revista fos més extensa es podrien afegir anàlisis sobre altres realitats llatinoamericanes. Cadascun d'aquests països s'examina des d'una perspectiva diferent, que no necessàriament és l'única a prendre en consideració ni forçosament la més determinant. Analitzar diferents factors que expliquen les violències relacionades amb les drogues i les seves conseqüències dona una idea de com n'és de complexa la situació.

El monogràfic obre amb una entenedora introducció d'Angélica Durán-Martínez, autora del llibre *The Politics of Drug Violence. Criminals, Cops, and Politicians in Colombia and Mexico* (Oxford University Press, 2018). L'article ofereix una interessant visió sobre les múltiples dimensions de les violències relacionades amb les drogues i com aquestes tenen una

relació directa amb l'estructura dels grups criminals i la seva implicació en diferents tipus de negocis lícits o il·lícits, les polítiques per combatre-les, els nivells de corrupció, etc.

“ Analitzar diferents factors que expliquen les violències relacionades amb les drogues i les seves conseqüències dona una idea de com n'és de complexa la situació ”

En segon lloc, Olga Guzmán, directora d'Incidència a la Comisión Mexicana de Defensa y Promoción de los Derechos Humanos (CMDPDH), fa una síntesi de les greus violacions de drets humans que s'estan cometent en el marc d'una política militaritzada de “guerra contra les drogues” a Mèxic, possiblement el país actualment més il·lustratiu del poder del narcotràfic. Un poder que s'alimenta substancialment de la corrupció de càrrecs públics i la implicació de cossos policials o militars. És el cas, entre d'altres de Veneçuela, que, com explica Anna Ayuso, investigadora sènior del CIDOB, es troba entre el màxim focus de producció i les vies als dos grans mercats i s'ha convertit en un punt negre del tràfic il·lícit de drogues i armes, sumant-se d'aquesta manera a altres factors que configuren els alts nivells d'inseguretat al país.

El narcotràfic no és l'única explicació a la violència d'alta intensitat que es viu a la regió i especialment a Centreamèrica. En el cas d'El Salvador, s'ha volgut erròniament associar les activitats de les maras amb les de les grans corporacions del negoci il·legal de les drogues. Però, com bé han demostrat recents i aprofundides investigacions, aquesta associació està sobredimensionada. El rol de les bandes criminals com la Mara Salvatrucha o Barrio 18 en la distribució de drogues il·lícites es calcula en kilograms, no en tones. Així ho relata en el quart article Roberto Valencia, periodista al diari El Faro.

“ Aquest monogràfic se centra en les realitats de Mèxic, Veneçuela, El Salvador, Colòmbia i el Brasil, a partir d'un article marc sobre les múltiples dimensions de la violència ”

És evident que la producció i distribució de drogues tenen un impacte real en la seguretat de molts països. A Colòmbia, un altre país il·lustratiu del pes del narcotràfic, aquest impacte és encara més considerable. Tant és així que els Acords de Pau entre el Govern i les FARC firmats a L'Havana incorporen aquesta qüestió com a element capital per a la construcció de pau, relacionant-lo amb un altre punt dels Acords: la reforma agrària. Araceli Manjón-Cabeza, directora de la càtedra extraordinària “Drogas Siglo XXI” de la Universitat Complutense de Madrid, n'ofereix una reflexió a la llum de l'actual situació política al país.

Finalment, hem volgut abordar també l'impacte de les drogues al Brasil, un país on la seva penalització ha contribuït a exacerbar una greu crisi dels drets humans en el sistema penitenciari, que afecta principalment la població més empobrida. Ens en dona una visió ben documentada Orlando Zaccone, comissari de policia a Rio de Janeiro, a l'apartat Entrevista. Aquest monogràfic s'ha preparat en paral·lel al seminari internacional “Drogues, polítiques i violències. Del consens global a nous enfocaments”, organitzat per l'ICIP i Casa Amèrica Catalunya els dies 23 i 24 d'octubre 2018 a Barcelona. S'inscriu en el marc de “Violències fora de contextos bèl·lics”, un dels quatre programes transversals de l'ICIP.

Fotografia : Operació de l'exèrcit a la favela de Rocinha, Rio de Janeiro / Agência Brasil Fotografias.

© Generalitat de Catalunya